

„HARCOS PROLETÁR IFJAK”

Az ötven éve megalakult Kommunista Ifjúsági Szövetség ünneplése jegyében azokra a fiatalokra emlékezünk, akik vállalták a forradalmi harcot, s idősebb társaik példájából tanulva már forradalmi lapjuk első vezércikkében osztályon-tudatról tettek tanúbizonyságot: „Harcos proletár ifjak! Ifjúmunkások! Testvérek! Mi vagyunk a jövő társadalmának alappillérei!... Mi vagyunk azok, kik becsületességünkkel, erős, megingathatatlan hitünkkel, akarásunkkal a romok fölé újra fölépítjük a minden dolgozók tiszta, fekélytelen szentegyházát: a *munka becsületes* társadalmát. Akarjátok-e?...” (*Mi már nem leszünk elnyomott proletárok. Ifjú Proletár*, 1921. március 29.).

Az ifjúmunkások az önálló sajtó megteremtésének és életben tartásának jelentőségét igen hamar felismerték. Az *Ifjú Proletár*nak — sajnos — mindössze egyetlen száma jelent, jelenhetett meg. A lap szerepe így is jelentős volt, azzá tette az írások politikai és ideológiai tisztasága és ismeretgazdagsága. Az egyik hosszabb cikkben a párizsi kommünre emlékeztek, annak örököseinek vallották magukat. A tudás megszerzésének fontosságát hangsúlyozta a P. Z. aláírással jelzett írás: „Ehségtől korgó gyomorral, fájdalomtól és dühtől összeszorított fogakkal, összes érzékszerveink megfeszített munkájával kell kiásnunk a számunkra nehezen megszerezhető tudást... Tudást szereztek, hogy a hatalmat megszerezhessétek; hatalmat szereztek, hogy a tudást megszerezzétek: egyszerre mindkettőt, Testvéreim!”

Az Ifjú Proletár megállapította, hogy a munkások és a föld dolgozói még mindig nem fogtak eléggé össze, pedig az osztályharc a falvakban ugyanúgy folyik a szegényparasztok és a földbirtokosok között, mint a városokban. A földműves ifjak jelentős része már elproletarizálódott, bér munka végzésére kényszerült. „A mi agitációnk feladata az, hogy a kisparaszti ifjúmunkásság előtt feltárjuk a nyomorba jutás okát s azt a folyamatot, amely a kapitalizmuson belül öreá is hat. Arról van szó tehát, hogy agitációnkat belekapcsoljuk a kisparaszti ifjúmunkásság gazdasági nyomorába, hogy a földműves ifjúmunkásságot besorozzuk a proletárforradalom harc frontjába...”

Helyet kapott még a lapban egy beszámoló az Ifjúmunkás Internacionálé 1921-ben tartott kongresszusáról; több kisebb írás az ifjúmunkások erdélyi és bánáti szövetségének híreivel foglalkozott. Megjelent ezenkívül egy Makszim Gorkij-karcolat (*A szürke megalkuvó*). Híreikkel a nemzetközi ifjúmunkásmozgalom körképét adták.

Az ifjúság forradalmi mozgalmának erősítéséhez az 1922. január elején létrehozott *Ifjúmunkás* hathatósan hozzájárult. A Kolozsváron megjelent lap, mint az Ifjúmunkások Erdélyi és Bánáti Szövetségének hivatalos lapja, lelkes szavakkal biztatta olvasóit:

„Újraébredésünk lesz az, mely táborunk töredékét harcos munkára serkenti, mert csak megfeszített munka, harc útján biztosíthatjuk létünk, táborunk: az Ifjúmunkást.

Hisszük: Újraébredésünk lesz az, mely pillanatnyilag szétszórt sorainkat újból egybekovácsolja, szellemünket megacélozza, mert egyetlen mentségünk, várunk erőssége: az Ifjűmunkás" (*Ifjűmunkás*, 1922. január 1.).

A lap szerkesztői gondosan állították össze számaik anyagát, így ez valóban alkalmas volt a magyar nyelvű ifjűmunkások ideológiai, politikai és gazdasági nevelésére. Mindegyikben jelent meg írás a fiatal szovjetállam eredményeiről és mindennapi életéről. Bőséges híranyag tájékoztatta az olvasókat az ifjűmunkás-, illetve a munkásmozgalom eredményeiről. A lap olvasási tanácsadással és a fogalmak tisztázásával az oktatást is mindig szem előtt tartotta. Követelte az ifjűmunkásokat megillető helyet a szakszervezetekben, amelyek nem adták meg nekik a szavazati jogot, így tulajdonképpen kirekesztették őket a tevékenységből. A követelésüket azzal indokolták, hogy az ifjűmunkások a harcban való részvétel révén válhatnak az új rendért küzdő proletárok harcának igazi folytatóivá.

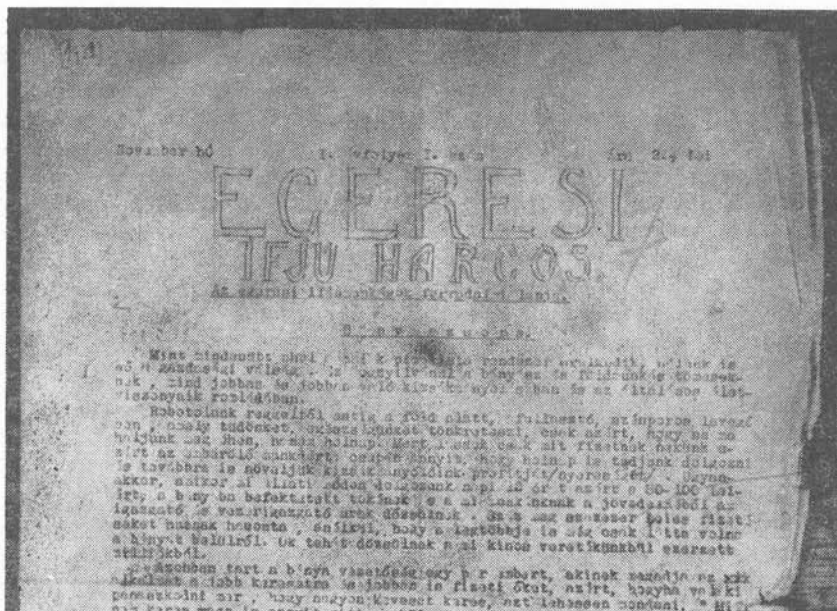
Az Ifjűmunkás nagy teret szentelt a szervezeti kérdések ismertetésének. Felvázolta a szervezeti felépítés leginkább bevált formáit, meghatározta a különféle ügykörök feladatát, hangsúlyozta a fegyelem fontosságát, és hasznos útmutatásokkal szolgált a szervezet erőinek optimális felhasználásához.

Már első számában közölte a lap az Ifjűmunkás Szövetség nyolcpontos programját. Ez kimondta, hogy csak az osztályharc alapján kell szervezkedni, s a követelések kivívásának egyetlen módja: „A felnőtt munkástevéreink kollektív szerződéseinek útján biztosítani az ifjűmunkásság gazdasági és kulturális életszínvonalának emelését.“ Ez nyilván átmeneti program volt, amely a pillanatnyilag kiharcolandó gazdasági követeléseket tartalmazta: a bérminimum megállapítását, a 8 órai munkaidő bevezetését, az éjjeli munka megszüntetését 18 éven aluliak számára, évente 4 hetes fizetéses szabadságot, továbbképző szakmai oktatást stb. Nem hiányzott a lap hasábjairól az irodalom sem, hiszen Ady-verset minden számban közöltek, de megjelentek fiatal munkások irodalmi próbálkozásai, valamint szocialista tárgyú prózai írások is.

Az Ifjűmunkás 1922. november elejéig jelent meg. Mint a romániai Kommunista Ifjűsági Szövetség Központi Bizottságának magyar nyelvű sajtószerve mindvégig forradalmi tevékenységet folytatott, így nem kerülhette el a betiltást. Új formában 1922. december 25-én *Ifjű Gárda* címmel jelent meg. A névváltoztatás sem tartotta életben a lapot, hiszen agitációs tevékenységét éppen olyan elszántan folytatta; az első szám után betiltották, s ezzel az utolsó, legálisan megjelenő ifjűmunkás lap szűnt meg.

Az Ifjű Gárda vezércikke (*Eljen az ifjűmunkás egységfront*) az osztályharc szellemében foglalt állást. Megállapította, hogy a hatalom birtokosai ismét visszaéltek hatalmukkal, és igekeznek megfojtani a munkássajtót: „azt a sajtót, melyet mi, ifjűmunkások csak a legnagyobb áldozatok révén voltunk képesek fenntartani. Utolsó filléreinket adtuk az Ifjűmunkás sajtó-alapjára, hogy ennek megjelenését biztosítsuk... Lapunk, az Ifjűmunkás világító fátyla volt Erdély és Bánát szellemileg is szegény proletár ifjűsága előtt, harcos társunk a teljes elnyomórítás elleni küzdelmünkben, bátor szócsövünk a hatalom erőszakos túlkapásaival szemben.“ A lap ismertette az ifjűmunkások iskolai agitációjának programját, az ifjű földmunkások megszervezésének irányelveit, és határozottan állást foglalt a fasiszta mozgalmakkal szemben.

Az Ifjű Gárda betiltása után az Ifjűmunkás Szövetség emléklapot adott ki Rosa Luxemburg és Karl Liebknecht tiszteletére. Újabb kiadványokra azonban hosszú időn át nem került alkalom. Természetesen nem szűnetelt a kísérlet legá-

Litografált illegális lap 1931-ből

lis vagy illegális formában megjelenő lapok kiadására. Csodával határos módon sikerült ezeket kinyomtatni és terjeszteni, és ismeretes, mennyi áldozatot követelt ez a kommunista mozgalom harcosaitól. A harmincas években igen sok illegális lap jelent meg, amelyek közül a legfontosabb magyar nyelvű ifjúsági lapok a következők voltak: *Lenin követői* (Kolozsvár, 1931); *Kommunista Ifjú Rohamos* (Kolozsvár, 1931—1932); *Ifjú Dolgozó* (Kolozsvár, 1931); *Vörös Front* (Kolozsvár, 1932); *Kommunista Ifjúmunkás* (Kolozsvár, 1933—1935); *Ifjú Kommunista*; *Kommunista Ifjú Harcos* (Kolozsvár, 1934). Legális lapkísérlet volt az 1929 márciusában Marosvásárhelyen kiadott *Ifjú Harcos*, amelyet mint a „városi és falusi ifjúmunkások” lapját jelezték a címlapon. Osztályharcra buzdította a lap az ifjúmunkásokat, a földműves ifjakat és katonákat, a politikai foglyok számára pedig általános amnesztiát követelt.

Még egy illegális litografált lapról kell szólnunk itt — annál is inkább, mert erről talán még a munkásmozgalom történetének kutatói sem vettek eddig tudomást: az *Egeresi Ifjú Harcos*ról. Az egeresi ifjúmunkások forradalmi lapjaként jelent meg 1931 novemberében. A mindössze négy oldal terjedelmű lap három cikket tartalmaz.

Az első írás (*Bányászisors*) a föld alatt robotoló munkások mindennapjával foglalkozik, az egeresi szénbányászokról nyújt hű képet. A munkakörülményekről, a fizetésről és a bányaszerencsétlenségekről számol be, végül harcra, még elszántabb küzdelemre szólítja fel olvasóit: „Látjuk tehát, hogy csupán emberölő munka, éhség, nyomor és kizsákmányolás a mi sorsunk. Mindnyájan tudjuk, hogy kötelességünk ezen változtatni. Változás pedig akkor fog beállni, ha a munkásság megszűnteti a magántulajdont, és kezébe veszi a termelőeszközöket... Akkor meg nem egyesek jóvoltáért fog dolgozni a munkásság, hanem az össz munkásságé lesznek a termelőeszközök és amit termelnek, az is.”

A következő írás a földmunkások helyzetét elemzi a gazdasági válság periódusában, majd a munkás-paraszt szövetség létesítését sürgeti, és az „igazi föld-reform“ kiharcolásában jelöli meg a parasztkérdés megoldását. Utolsó cikke a Szovjetunió ellen készülődő imperialista háború veszélyére figyelmezteti olvasóit (*Háborút készítenek elő Szovjet-Oroszország ellen*), és a nemzetközi burzsoázia legyőzése érdekében a teljesebb proletár nemzetköziségért száll síkra. Az egeresi ifjúmunkások lapja így fogalmazza meg célkitűzéseit: „Éppen ezért kiadjuk ezt a lapot, amely a mi helyzetünkkel foglalkozik és amely a mi harcunk vezetője lesz. Terjesszék, mert a mi érdekeinket védi. Alakítsatok sajtóbizottságokat bányában, falun!!! Adjatok anyagot, hogy minél jobban le tudjuk leplezni a bányaigazgatók, hajcsárok, papok, csendőrök, adóvégrehajtók garázdálkodásait.“

A forradalmi sajtó mellett természetesen más eszközöket is felhasználtak az illegálisban tevékenykedő kommunista ifjúmunkások, hogy fokozzák az ideológiai nevelést, a művelődést. Erre a célra jól használhatták a meglevő legális munkásszervezeteket, elsősorban a szakszervezetet, majd a harmincas évek közepétől a Szociáldemokrata Ifjúmunkás Szövetség szervezeti kereteit.

A szakszervezetekben az ifjúmunkások a felnőttekkel együtt tevékenykedtek, mind szervezeti, mind kulturális téren. Ezt bizonyítja, hogy az ifjúmunkások sajtója hirdette a szakszervezeti szabadiskolák programját, a szakszervezeti sajtó pedig az ifjúságot buzdította a megadott lehetőségek maximális kihasználására. A munkásszervezetek keretében működő kultúrscsoportok törzsgárdáját nemegyszer ifjúmunkások alkották, de mindenképpen résztvevői voltak a színjátszó csoportoknak, kórusoknak, zenekaroknak és sportegyesületeknek.

A szakszervezeti keret lehetőséget nyújtott önálló rendezvények megtartásához is. Így 1922-ben a *Keleti Újság* (1922. november 14.) adott hírt a kolozsvári ifjúmunkások rendezte irodalmi matinéről, amelyet 1922. november első vasárnapján tartottak meg az Uránia filmszínház termében. A matinén a román és a magyar színház művészei léptek fel; Neményi Lili Ady—Reinitz-dalokat énekelt, Baróti Erzi Ady-verseket szavalt, Szabó Zoltán és Mimi Nestorescu opera-áriákat énekelt, Kádár Imre az új színpadi törekvésekről tartott előadást, végül Forgács Sándor Walt Whitman verseiből szavalt. A matinét Asztalos Sándor beszéde nyitotta meg és zárta be.

A kolozsvári ifjúmunkások művelődési csoportja a harmincas években több műkedvelő előadást tartott, amelyekről a *Munkás Újság* elismeréssel számolt be minden alkalommal. De hírt adott a lap más városokban tevékenykedő ifjúmunkáscsoportok rendezvényeiről is, így 1930-ban a temesváriakról közölt beszámolót: „Még csak azt a kívánságunkat fejezzük ki, és ez nemcsak a temesváriakra vonatkozik, hogy a munkásság műkedvelő előadásaiban nagyobb súlyt fektessen a szocialista irányzatú darabok előadására.“

A 30-as évek elejéről többször is olvashatunk a Zsilvölgye ifjúmunkásainak művelődési tevékenységéről. A vulkáni fiatalok több jól sikerült irodalmi matinét rendeztek, majd 1930 decemberében bemutatták Kazaliczky Antal *Harang* című színművét, 1931. február 15-én pedig a *Jószerecsét* című bányásztragédiát. A petrillai ifjúmunkások műkedvelői Kelemen Rezső irányításával mutattak be román és magyar népszínműveket.

A kolozsvári ifjúmunkások a nevelőmunka érdekes formájára találtak. Irodalmi törvényszéknek nevezett rendezvényeiken az irodalmi műveket és szerzőjüket állították „törvényszék“ elé. Az ügyész vádat emelt, a védő visszaverte, a hozzászólók pedig mint „tanúk“ kapcsolódhattak be a „tárgyalásba“. Végül az elnök ítéletet hirdetett, amely elmarasztalta vagy felmentette az írókat és műveket. Ez a játékos,

de igényes irodalmi vita legtöbbször politikai aktussá szélesült. Az irodalmi törvényesékek elsősorban a politikum szempontjából vizsgálták a mű eszmei mondanivalóját, nyomon követték hatását, és csak a marxista szempontból pozitívnak ítéltető, haladó eszméket hordozó, humánusot és a reakció elleni harcot hirdető műveket mentették fel a „vád” alól.

A marosvásárhelyi kommunisták lapja, az *Új Szó*, beszámolt az egyik irodalmi törvényszékről, amikor Silone *Fontamara* című regényét védve Jordáky Lajos az antifasiszta vezetők üldözése ellen tiltakozott, és „felkészülten méltatta a Silone regényében megnyilatkozó útmutatást: a munkásság és a parasztság a kizsákmányolt és félrevezetett dolgozók egyetlen tábora. Reméljük, hogy nagyon közel van az idő, amikor Románia egész munkássága Francia- és Spanyolország dolgozóinak példáját követve, minden gáncsoskodást félretolva egységesen fog harcolni a faszizmus ellen” (*Egységet követel a szocialista ifjúság! Új Szó*, 1936. március 9.).

A látszólag csak szórakoztatva nevelő irodalmi játékot így avatták politikai fórummá az ifjúnunkások, és a harmincas években, amikor a faszizmus árnyéka mindinkább elhomályosította az európai országok egét, ezen a módon is a veszélyre figyelmeztették a fiatalokat.

Kádár Bogárka

KAZÁNKÖVERÉS

A hatalmas területen — ahol az állomás, a fűtőház, a hozzájuk tartozó javító-műhelyek és a pályafenntartás épületei álltak —, ha alkalmam volt, be-bekukkantottam mindenüvé, hogy lássam, mit csinálnak, hogyan dolgoznak.

A mi munkaterületünk a keskeny vágányú vasút fűtőházában volt. Itt találtak legalkalmasabb helyet a tanműhely számára. Az öt mozdony befogadására épült fűtőház és a hozzá tartozó műhelyek, valamint a nyolc-tíz keskeny vágányú vasúti kocsifogadására készített javító-szerelő csarnok a nagy fűtőháztól mintegy hat-hétszáz méternyire volt.

A két fűtőház főnöke akkoriban egy Ignátz Francisc nevű — állítólag csángó származású — egykori mozdonyvezető volt, aki hátára vetett, elnyűtt „averescu“-jában (lópokrócból készült köpeny) az öreg, kövér Bicsak művezető kíséretében elég gyakran tartott ellenőrzést a fűtőházban. Senki sem tisztelte ezt a hangoskodó, nyers beszédű embert, akiről nem lehetett tudni, honnan jött és lényegében kicsoda. Egyesek azt mondták, hogy nem is mozdonyvezető, csupán vizsgázott tolató-fűtő. Durva hangot használt mindenkivel szemben, ha mérges volt, a munkásokat leszidta, „te tetű”-nek nevezte a sok héverezésről, hidegtől, kétrét görnyedéstől holtá fáradt, a csepegő forróviztől, a hamuladából kihulló izzó pernyétől megsebzett mozdonyszerelőket, akik az arcukra, kezükre, ruhájukra ragadt olajos mocsoktól majdnem hogy emberi formájukat is elvesztették.

Ignátz az általános sztrájk után került a vásárhelyi fűtőházhoz, ahol mind a mozdonyvezetők és fűtők, mind az egész fűtőházi munkásság, még az inasok is, sztrájkoltak. A sztrájkot ugyan letörték, sokakat megbotoztak vagy puskatással vertek véresre, de legtöbbször tudatában még elevenen élt a sztrájk s azok a követelések, amelyek a megmozdulást előidézték, de amelyek nem nyertek kielégítést.